

Герман Л. В.,кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри мовної підготовки
Державного біотехнологічного університету**Шастало В. О.,**кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра англійської філології та методики викладання іноземної мови
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ВІДАПЕЛЯТИВНІ ГОДОНІМИ З ФЛОРИСТИЧНИМ І ФАУНІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Анотація. Стаття присвячена вивченню урбанонімікону м. Крайсчерч. Дослідження проведено на матеріалі годонімів з флористичним та фауністичним компонентом. Проаналізовані етимологічні, структурно-семантичні та функціональні особливості онімів. Флористичні та фауністичні назви за своїм походженням представлені словами маорійського, англійського та грецького і латинського походження. За структурою ці назви є двох- та трьохкомпонентні, де ключове слово представлене лексичною одиницею на позначення лінійного об'єкта, а означення – флоронімом або фаунонімом. Будучи апелятивом за своєю природою ці слова переходять в клас власних назв шляхом прямої або непрямої онімізації. Трьохкомпонентні назви малочисельні: вони утворені за структурами Adj+ N₂+N₁, N₃+N₂+N₁, Num.+N₂+N₁. Утворення годонімів здійснюється такими способами: 1) синтаксичним, 2) лексико-семантичним, 3) лексико-семантичним у поєднанні з синтаксичним. У семантичному плані весь корпус досліджених годонімів представлений двома типами номінацій: умовно-символічними та меморіальними.

Щодо їх функціонування, то відзначено, що для них характерний низький ступінь письмового закріплення. Із поміж 110 годонімів в публіцистичному дискурсі зафіксовано вживання лише 13 (10 з флоронімами та 3 з фаунонімами), які характеризуються різним рівнем частотності. Найбільш частотними виявилися годоніми з компонентами *Kahikatea*, *Rata*, *Rimu*, *Totara*, *Kauri*, *Weka*. Отже, у процесі номінації об'єктів урбанонімічного простору (лінійних) новозеландці користувалися лінгвістичним досвідом, який застосовувався ще у Великобританії, а також сформували свій власний механізм найменування, який використовується для відображення унікальності природного світу Нової Зеландії та національної ідентичності.

Ключові слова: годонім, онім, онімізація, флористичний, фауністичний, компонент, Нова Зеландія.

Дослідження онімного простору міст різних країн залишається актуальним і в наш час. Розвідки проводяться в різних аспектах (соціолінгвістичному, структурно-семантичному, лінгвокультурологічному, компаративному тощо) здебільшого на матеріалі слов'янських, германських та романських мов (О. Галай, А. Гріччина, Л. Герман, А. Титаренко, Н. Подольська, А. Мезенко, В. Шастало та ін.) [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. При цьому урбанонімія англійських країн залишається маловивченою, що обумовлює актуальність нашої розвідки.

Зазначимо, що цей клас онімів почали вивчати всебічно на матеріалі різних мов лише 2-3 десятиліття тому, хоча як зауважують лінгвісти, що займаються вивченням цієї проблеми, вона в кожній мові складає досить чисельний пласт лексики, який потребує свого дослідження [6]. Під "урбанонімією" ми вслід за А. Мезенко та А. Грічиною [6; 2] розуміємо "сукупність усіх назв внутрішньоміських об'єктів, які нині існують або використовувалися в попередні епохи". Сюди більшість авторів відносять назви лінійних об'єктів (вулиць, провулків, проїздів, проспектів та ін.), територіальних (площ, скверів, парків, районів тощо), і масштабних (церков, монастирів, ресторанів, кафе, готелів та ін.). Незважаючи на те, що до урбанонімії входять різноманітні назви об'єктів, одиниці, що їх позначають пов'язані між собою і виконують однакові функції. До них, за словами А. Грічиної та А. Мезенко належать обумовленість екстралінгвальними факторами, системність організації, спільні функції, наявність варіантів назв (офіційні та неофіційні), наявність словотворчих формантів певних структурно-граматичних типів, можливість бути зафіксованими в текстах художніх творів, унаслідок чого вступати в інші системні зв'язки й брати участь у стилістичних прийомах тощо. Окрім загальних рис з точки зору Н. Подольської [5] їй властиві також і свої власні ознаки: високий ступінь змінюваності, низький ступінь популярності, слабкий зв'язок з діалектом, переважна одномовність, семантична вмотиваність більшості урбанонімів, переважання штучної номінації над природною, письмова закріпленість.

За об'єкт нашої розвідки обрані урбаноніми, які є назвами лінійних об'єктів (вулиць, проспектів, провулків та ін.), тобто годоніми, які функціонують в новозеландському місті Крайсчерч, одному із найстаріших в країні. Офіційно це місто було засновано у 1856 році британськими переселенцями. Історії формування годоніміки цього міста присвячена наша попередня робота, в якій визначені періоди її формування, джерельна база механізмів творення годонімів, їх структурно-семантичні особливості [3].

Це дослідження проведено на матеріалі корпусу годонімів з флористичним та фауністичним компонентом (110 назв), які були відібрані з новозеландських електронних джерел [9]. Більшість складають назви з флористичним компонентом (92 годоніми). Фауністичний компонент представлений лише в 18 назвах лінійних об'єктів. Зауважимо, що під флористичним компонентом розуміємо лексичну одиницю, що означає вид

рослинності, яка зустрічається в Новій Зеландії (дерево, кущ, папороть, ліану тощо), під фауністичним – відповідно слово, що позначає представника тваринного світу країни (як правило, птаха). Зауважимо, що назви флори і фауни дуже часто зустрічаються як в годонімах, так і в інших групах урбанонімів (наприклад, ергонімах та дримонімах), що дає можливість відобразити унікальний і багато в чому неповторний природний світ Нової Зеландії, який відрізняється великою кількістю ендемічних видів. Так, поміж рослин 80% ендеміки (хвойні дерева каури (*kauri*), тотара (*totara*), похутукава (*pohutukawa*), папороті, ліани, мохи (срібляста папороть (*ponga*), веки (*wheki*), вид дерев'янистої папороті та ін.). Ендемічні 70% птахів та 80% риб (наприклад, папуга какапо (*kakapo*), безкрила султанка або такахе (*takehe*), ківі, нелітаючий птах (*kiwi*), (*moa*) моа, гігантський нелітаючий птах та ін.

Предмет розвідки – з'ясування етимології зазначених складників, дослідження структурно-семантичних та функціональних особливостей годонімів, що нами розглядаються.

Розпочинаючи виклад основного матеріалу, з'ясуємо, що представляють собою обрані для аналізу урбаноніми, а саме годоніми. Годоніми, як клас лексичних одиниць, що вживаються у мовній практиці певного народу для позначення внутрішньоміських об'єктів, є такими, котрі з'являються й існують лише з появою та існуванням відповідних міських поселень. Цей клас онімів не позначається на картах, тобто вони є назвами мікродіаляктів, що належать внутрішньоміським об'єктам. Вони створюються людиною з метою виконання певних функцій. За словами Т. Крупеньової [10] це наступні: номінативна (функція називання об'єкта), інформативна (оскільки несе певну інформацію про об'єкт), естетична (підкреслюється мовна привабливість назви, оригінальність), ідеологічна (часто назва відбиває те чи інше поняття панівної в суспільстві ідеології). Зазначимо, що ці назви – нестабільний клас онімів, оскільки вони змінюються під впливом певних соціо-політичних змін у суспільстві, духовних та культурних цінностей населення, мовної політики, що проводиться урядом в країні та ін. Назви міських лінійних об'єктів затверджуються топонімічною службою (комісією) міста, тобто вони є офіційно функціонуючими. Часто на вимогу суспільства назви можуть змінюватися, що відображається, фіксується у відповідних документах комісії чи служби.

Зупинимося спочатку на розгляді семантичних і структурних особливостей годонімів. Що стосується семантики годонімів, то слід зауважити, що у ході дослідження ми дійшли висновку, що весь корпус годонімів представлений двома типами номінацій умовно-символічними (це конотативно навантажені номінації, які доволіно співвідносяться з досліджуваними об'єктами) та меморіальними (номінації – посвяти). Переважно більшість складають перші (*Kauri Street, Lacebark Lane*), назви яких походять від назви типу рослинності, яка характерна для певної місцевості; меморіальні – небагаточисельні (сюди відносяться годоніми, які утворені в пам'ять про дерево, що росло в тій місцевості, звідки походять переселенці: *Waratah Street (waratah "Australian shrub")* чи птаха, який вже не існує (*Moa Street*)).

Щодо структури, то відзначаємо, що ці найменування є двох і трьох компонентними утвореннями. Переважна кількість представлена двох компонентними, де ключовим (стержневим) словом є іменник на позначення лінійного об'єкта (*street, place, avenue, close, drive, way* etc.), а означенням виступає лексична

одиниця, що вказує на представника новозеландської флори чи фауни. Майже всі флороніми чи фауноніми належать до класу іменників (*Acorn Close, Lacebark Lane, Kauri Street*). Будучи за своєю природою апелятивом, ці слова на позначення представників флори чи фауни, шляхом онімізації переходять в розряд власних назв, онімів. Більшість випадків відноситься до прямої онімізації (*Lacebark Lane, Kauri Street, Moa Street*). Але зафіксовані в ході дослідження і приклади непрямої, основаної на метонімічних переносах (*The Willows*). Як зазначає Н. Подольська, онімізація – це перехід апелятива або апелятивного словосполучення через зміну функцій у власне ім'я і його подальший розвиток у будь-якому класі онімів. Трьох компонентні годоніми представлені трьома назвами: *Blue Gum Place, Yew Tree Lane, Six Silvers Avenue*, утвореними за структурами: *Adj+N₂+N_p, N₃+N₂+N_p, Num.+N₂+N₁* відповідно. За своєю етимологією флороніми виражені переважно лексичними одиницями іншомовного походження (маорійського – 60 годонімів) або латинського (13 назв). Так, до назв маорійського походження належать *годоніми Kauri Street "after New Zealand native tree Agathis australis", Konini Street "after New Zealand fuchsia", Taiore Crescent "after a variety of harakeke or flax grown in the locality"*. До годонімів з латинським флористичним чи фауністичним компонентом належать назви типу *Clematis Place "from Lat. clematis "one of the herbaceous climbing plants", Magnolia Lane "from Lat. magnolias " plant genus, indigenous to Asia and North America"*. Решта годонімів мають в якості означення лексичні одиниці англійського походження (*Willow Street, Wildberry Street*) або асимільовані в англійській мові флороніми чи фауноніми грецького або латинського походження (*Balsam Lane "from Lat. balsamum" aromatica resin used for healing wounds"*).

Що стосується способів творення годонімів, які нами вивчалися, то слід зазначити, що типовими виявилися наступні: 1) синтаксичний спосіб у результаті якого з'являються складні за структурою найменування, де стержневим словом є лексична одиниця на позначення типу дороги (*street, avenue, lane* etc.), а означенням одно або двокомпонентне сполучення слів (*N₂+N₁, Adj+N, Num.+N*): *Caspian Place, Six Silvers Avenue*; 2) лексико-семантичний, в основі якого лежить метонімічний перенос (*The Willows*); 3) лексико-семантичний у поєднанні з синтаксичним (*Little Oaks*).

Розглянувши структурні і семантичні характеристики годонімів цього типу, зупинимося на особливостях їх письмового закріплення в публіцистичному дискурсі, який вивчався нами на матеріалі текстів, вилучених з новозеландського електронного ресурсу новин [11]. Як показали наші спостереження, для годонімів цього типу характерний низький ступінь популярності, тому не всі із досліджених назв закріплені в текстах цього типу. Нами зафіксовано лише 13 годонімів із 110 відібраних (10, до складу яких входить флоронім, і 3- з фауністичним компонентом). Це наступні: *Hinau Street, Kauri Street, Kahikatea Lane, Ngaio Street, Rata Street, Rimu Street, Titoki Street, Puriri Road, Totara Street, Weka Street, Whio Street*.

Частотність їх вживання відповідно складає: *Hinau Street-4, Kauri Street-10, Kahikatea Lane-12, Miro Street-4, Ngaio Street-6, Rata Street-14, Rimu Street-18, Titoki Street-7, Puriri Road -8, Totara Street-11, Moa Street- 8, Weka Street-10, Whio Street-8*. Наведемо приклади фіксації в дискурсі найбільш частотних назв лінійних об'єктів [11].

During the incident, two patrol vehicles collided at the intersection of Straven Road and Rata Street, sustaining moderate damage, but no officers were injured. **22.11.22**

In a statement to 1 NEWS, police said they were called to an incident at a Rimu Street address shortly after 10:30am today. **29.08.21**

The shooting happened around 9:45pm on Tuesday this week, at a Totara Street address. Three people, a woman and two youths were hospitalised with gunshot-related injuries. **29.09.22**

Maraea Smith died following an altercation on Titoki Street that day, her 36th birthday. A homicide inquiry was launched two days later. **7.04.22**

The investigation is in the early stages and police would like to speak to anyone who saw or heard anything suspicious in the North Road area between Weka Street and West Plains Road, between 9pm last night and 9am this morning. **17.11.19**

"A police cordon is still in place on the intersection of Bardia and Moa streets and locals are asked to avoid the area," Homan said. **7.07.22**

The Council will consult with the community about proposed changes to the intersections of Hinau and Miro streets and Miro and Totara streets, as well as parking restrictions for Hinau St between Clyde Rd and Puriri St. **5.05.2016**

Зазначимо, що решта годонімів цього типу не була виявлена в публіцистичному дискурсі [11]. Звідси випливає висновок про різну значущість цих лінійних об'єктів для жителів міста (найбільше значення для мешканців міста мають вулиці Kahikatea Street, Rata Street, Rimu Street, Totara Street, Kauri Street, Weka Street). До складу годонімів ввійшли назви флористичних та фауністичних об'єктів, головним чином, які є ендемічними в умовах Нової Зеландії (*kauri, konini, moa, whio, weka* etc). Хоча зустрічаються і назви дерев, кущів, ліан, представників орнітофауни, які характерні і для інших англійських країн (*Cypress Street, Willow Street*). Звідси висновок про те, що у процесі номінації лінійних об'єктів урбанонімичного простору новозеландці користувалися лінгвістичним досвідом, який застосовувався ще у Великобританії, а також сформували свій власний механізм найменування, який використовується для відображення унікальності природного світу Нової Зеландії та своєї національної ідентичності.

Література:

1. Галай О. *Українська урбанонімія Зкарпаття ХХ–ХХІ ст.*: автореф. дис. канд. філол. наук спец. 10.0201. "Укр. мова". 2009. – 29 с.
2. Гріччина А. Урбаноніміка як галузь сучасних топонімичних досліджень Лінгвістичні дослідження. *Збірник наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2017. Вип. 45. С. 1–8.
3. Герман Л.В., Шастало В.О. Формування мовного ландшафту міста: соціолінгвістичний аспект. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія Філологія. 2022. – Т. 22. С. 131–138.
4. Титаренко А.А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів. *Філол. студії: наук. вісник Криворозького нац. ун-ту*. 2013. Вип. 9. Ч. 2. С. 171–185.
5. Подольська Н. *Ономастическое словообразование*: автореф. дис. канд. філол. наук. спец. 10.02.19. Теорія мови. 1990. 49 с.
6. Мезенко А.М. *Ономастика*. Витебск ВГУ ім. П.М. Макарова. 2012. 152 с.
7. Яцків Р. *До питання про урбаноніми Дрогобича*. В: <https://www.dsru.edu.ua>
8. Янічишина Я. Лексико-семантична та структурно-словотвірні особливості м. Хмельницький. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6. С. 281–287.
9. A list of Christchurch streets. В: https://geographic.org/streetview/new_zealand/canterbury_west_coast/christchurch/christchurch_central.html
10. Крупеньова Т. Лексико-семантичні та словотвірні особливості годонімів міста Одеси. *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Філологія. 2015. №16. С. 29–31.
11. <https://www.1news.co.nz>

Herman L., Shastalo V. Hodonyms derived from appellatives with flora and fauna components

Summary. The article is concerned with studying urbanonyms of New Zealand city Christchurch. The investigation is carried out on the material of hodonyms containing flora and fauna components. The etymology, structural and semantic features of these nominations as well as their functioning in New Zealand press are observed. As to their etymology of flora and fauna components they are of Maori, English, Latin and Greek origin. Structurally these nominations are represented by hodonyms containing two or three elements. Two components' nominations prevail in our material. Here the key element is expressed by a word denoting the type of a road and the attribute – by words denoting flora or fauna object. Being the appellatives by nature the words change to the group of proper names by direct or indirect onymization. 3 components hodonyms are not numerous. They are formed applying to the structures Adj+N₂+N₁, N₃+N₂+N₁, Num.+N₂+N₁. The nominations under study are created with the help of the following methods: 1) by syntactic method, 2) lexico-semantic and 3) lexico-semantic one combined with the syntactic. Semantically the whole corpus of hodonyms is formed according to two types of models: relatively symbolic and memorial. As to their functioning it should be noted that they are characterized by a low level of popularity. Among 110 hodonyms only 13 are fixed in the texts under study (10 with flora element and 3 with fauna component). They are characterized by various frequency of usage. The most frequent are words Kahikatea, Kauri, Rimu, Rata, Totara, Weka. So, while nominating the line objects New Zealanders used the linguistic experience which had been used in Great Britain. Moreover they formed their own approach of naming which is used for reflecting the unique New Zealand nature and national identity.

Key words: hodonym, onym, onymization, flora, fauna, component, New Zealand.